

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड

विषय कोड : 606

नव्यव्याकरणम्

चतुर्थ-प्रश्नपत्रम्

समय : घण्टात्रयम्

पूर्णांक : 100

1. वस्तुनिष्ठ प्रश्नाः सर्वे समाधेयाः - 5
- (1) शपो लुक् विधायकं सूत्रं किम् ?
- (क) अदः सर्वेषाम् (ख) हुञ्जल्भ्योर्हेधिः
(ग) लुङ् सनोर्घस्तृ (घ) अदिप्रभृतिभ्यः शपः
- (2) हनो वधादेशः केन सूत्रेण भवति ?
- (क) हन्तेर्जः (ख) आर्धधातुके
(ग) अभ्यासाच्च (घ) हनोवध लिङि
- (3) अस्तेर्भूइत्यादेशोविधायकं सूत्रं किम् ?
- (क) इणोयण (ख) दीर्घ इणः किति
(ग) एतेर्लिङि (घ) अस्तेर्भूः
- (4) शपः श्लुः केन सूत्रेण भवति ?
- (क) श्लौ (ख) जुसि च
(ग) हलि च (घ) जुहोत्या दिभ्यः श्लुः

(5) श्यन् प्रत्ययः केन सूत्रेण स्यात् ?

(क) ओतः श्यनि

(ख) रधादिभ्यश्च

(ग) दिवादिभ्यः श्यन्

(घ) वाजृभ्रमु त्रसाम्

2. रिक्तस्थानानां पूर्तिं कुर्वन्तु (केचन पञ्च) -

5

(क) ग्रहिय्यावयि ..... डिति च।

(ख) दीपजन बुध ..... ।

(ग) उपात् प्रति ..... ।

(घ) जृ स्तम्भुः ..... ।

(ङ) सत्यापपाश ..... ।

(च) गन्धना ..... ।

(छ) सूत्रार्थो वर्ण्यते ..... विदुः।

3. सत्यासत्यं वाक्यं चीयताम् (केचन पञ्च) -

5

(क) प्लुतविधायकं सूत्रं 'दूराद्धूते च' अस्ति।

(ख) चर्त्वं विधायकं सूत्रं 'खरि च' इति सूत्रमस्ति।

(ग) ष्टुत्व विधायकं सूत्रं 'ष्टुना ष्टुः' अस्ति।

(घ) मकारस्य नकार विधायकं सूत्रं 'मोऽनुस्वारः' अस्ति।

(ङ) विसर्गस्य सकार विधायकं सूत्रं 'ससजुषोरुः' नास्ति।

(च) 'अतो भिस्सेस्' अनेन सूत्रेण ऐसागमो न भवति।

(छ) 'शेषोध्यसखि' इति धि संज्ञा सूत्रं नास्ति।

(ज) 'यू स्त्र्यारत्यौ नदी' इति नदी संज्ञासूत्रं नास्ति।

4. सत्यं युगं चिन्वन्तु (केचन पञ्च) —

5

- (क) अव्यय संज्ञा — सूचनम्।
(ख) लट् लकारः — अद् भक्षणे।
(ग) लुट् लकारः — मिश्रणा मिश्रणयोः।
(घ) हन् धातोः अर्थम् — संतापे।
(ङ) तप् धातोः अर्थम् — हिंसागत्योः।
(च) यू धातोः अर्थम् — अनद्यतने लुट्।
(छ) अद् धातो अर्थम् — वर्तमाने लट्।
(ज) 'गन्धनम्' अस्य अर्थः — स्वरादि निपातमव्ययम्।

5. अति लघूत्तरीय प्रश्नाः समाधेयाः (केचन पञ्च) —

10

- (क) जनमेजयतीत्यस्मिन्नर्थे किं रूपम् ?
(ख) पण्डितमात्मानं मन्यते इत्यस्मिन्नर्थे किं रूपम् ?
(ग) कर्तुः किं लक्षणम् ?
(घ) करणस्य किं लक्षणम् ?
(ङ) सम्प्रदानस्य किं लक्षणम् ?
(च) अव्ययीभाव समासस्य लक्षणम् किम् ?
(छ) बहुव्रीहि समासस्य लक्षणम् किम् ?
(ज) द्वन्द्व समासस्य किं लक्षणम् ?

6. लघूत्तरीय प्रश्नाः समाधेयाः -

10

- (क) विग्रहः कति प्रकारको भवति ?
- (ख) प्रधान समासानां नामानि लिखत।
- (ग) आधारः कति प्रकारको भवति ?
- (घ) 'भू' धातो लोट् लकारस्य रूपाणि लिखन्तु।
- (ङ) श्रु धातोः लट् लकारस्य रूपाणि लिखत।
- (च) हरि शब्दस्य पंचमी, षष्ठी, सप्तम्याः रूपाणि लिखन्तु।
- (छ) रमा शब्दस्य द्वितीया, तृतीया विभक्तेः रूपाणि लिखन्तु।
- (ज) हन् धातोः लिट् लकारस्य प्रथम पुरुषस्य रूपाणि लिखन्तु।

7. निम्नांकितानां स्त्री प्रत्ययानां निर्देशः कुरुत (केचन पञ्च) -

10

- (1) मातुलानी
- (2) अर्याणी
- (3) क्षत्रिया
- (4) वृषली
- (5) सूरी
- (6) कारिका
- (7) सर्विका
- (8) युवतिः

8. दीर्घोत्तरीय प्रश्नाः समाधेयाः। निम्नांकितानां सूत्राणां अर्थोदाहरणं देयम् (केचन पञ्च) — 10

- (1) हलन्त्यम्
- (2) अदर्शनं लोपः
- (3) तस्य लोपः
- (4) आदिरन्त्येन सहेता
- (5) उच्चैरुदात्तः
- (6) नीचैरनुदात्तः
- (7) समाहारः स्वरितः
- (8) तुल्यास्य प्रयत्नं सवर्णम्

9. निम्नांकितानां प्रकृतिप्रत्ययः निर्देशं कुरुत (केचन पञ्च) —

10

- (1) भिन्नः
- (2) जीनः
- (3) शुष्कः
- (4) पक्वः
- (5) दृढः
- (6) हितम्
- (7) कर्ता
- (8) भिक्षुः

10. निम्नांकितेषु पदेषु समासस्य नाम अर्थ च लिखत (केचन पञ्च) -

10

- (1) अधिहरि
- (2) दुर्यवनम्
- (3) अनुविष्णुः
- (4) यथाशक्ति
- (5) सचक्रम्
- (6) पंचगंगम्
- (7) द्वियमुनम्
- (8) अध्यात्मम्
- (9) यूपदारुः
- (10) राजपुरुषः

11. निम्नांकितेषु पदेषु प्रकृतिप्रत्ययो निर्देशं कुरुत (केचन पञ्च) -

10

- (1) आश्वपतम्
- (2) गाणपतम्
- (3) दैत्यः
- (4) आदित्यः
- (5) दैव्यम्
- (6) औत्सः
- (7) स्त्रैणः
- (8) गार्ग्यः

12. निम्नांकितानां शब्दानां सन्धिविच्छेदं कुरुत (केचन पञ्च) —

10

- (1) मध्वरिः
- (2) धात्रंशः
- (3) विष्णवे
- (4) पावकः
- (5) उपेन्द्रः
- (6) देवैश्वर्यम्
- (7) ब्रह्मर्षि
- (8) वागीशः

परीक्षा का नाम - पूर्वमध्याह्न / उत्तरमध्याह्न, खण्ड - प्रथम / द्वितीय

विषय - नव्य व्याकरणम् विषय कोड - 606 माध्यम - संस्कृत

कुल प्रश्न - 12

समय - 3 घण्टा

पूर्णांक - 100

निर्देश

आदर्श उत्तराणि

प्रश्न क्रमांक	प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
प्रश्न-1	
उत्तराणि वस्तुनिष्ठ प्रश्नानाम्।	
(1) अदिप्रभृतिभ्यः शपः।	
(2) हेनावध लिङ्।	
(3) अकृतं भूः।	
(4) जुष्ट्यादिभ्यः वलुः।	
(5) दिवादिभ्यः श्यन्।	
प्रश्न-2	
रिक्तस्थानानां पूर्तिं यथा।	
(क) - व्याधिवाह्ये विचतिवृश्चति वृच्छति भृञ्जतीनां डित्ति च।	
(ख) - प्ररिताये व्याधिभ्योऽन्यतस्स्याम्।	
(ग) - यत्नवैकृतवाक्याह्याहारिषु च।	
(घ) - मृचुम्लुचुभुचुव्लुचुव्लुचुव्लि भ्यश्च।	
(ङ) - रूपवीणावलश्लोकसेनालोमलच वर्मवर्णचूर्णचुरादिभ्यो विच।	
(च) - संवक्षेपणसेवनसाहसिक्यप्रतिपत्न प्रकथनेपयोगेषु कृञः।	
(छ) - यत्रपदेः सूत्रानुसारेण। स्यवाक्यानि च कथेन्तं भाष्यभाष्यविदो विदुः॥	
प्रश्न-3	
सत्यासत्यं वाक्यानामुत्तराणि।	
(क) सत्यम् (ख) सत्यम्	
(ग) सत्यम् (घ) असत्यम्	
हस्ताक्षर	

प्राशनिक कोड क्रं.....

पृष्ठ क्र. - 2

प्रश्न पत्र/आदर्श उत्तर

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा / उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम / द्वितीय

विषय..... विषय कोड..... माध्यम.....

कुल प्रश्न.....

समय - 3 घण्टा

निर्देश

पूर्णांक.....

प्रश्न क्रमांक	प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
(इ.) सत्यम् (च) असत्यम् (ख) असत्यम् (ज) असत्यम्	
प्रश्न-4- सत्यं युगम् यथा । (क) स्वरादिनिपातमव्ययम् । (ख) वृत्तमाने लट् । (ग) अनुद्यने लुट् (घ) हिमगत्याः । (ङ) संताप (च) मिश्रणमिश्रणयोः । (छ) अदभक्षणे (ज) सूचनम् ।	
प्रश्न-5- उत्तराणि यथा - (क) जनमेजयः (ख) पाण्डितंमन्युः । (ग) स्वतन्त्रः कर्ता (घ) साधिकतमं करणम् (ङ) कर्मणा यममिप्रेति ससम्प्रदानम् । (च) प्राप्तेन पूर्वपदप्रधानोऽव्ययी भवति । (छ) प्राप्तेनान्यपदाथ प्रधानो बुद्धुः प्रीतिः । (ज) प्राप्तेनान्यपदाथ प्रधानो बुद्धुः ।	
प्रश्न-6- लघुत्तरीय समाधानम् यथा । (क) विग्रहा द्वितकारकः - लौकिकः, अलौकिकश्च । (ख) (1) केवल (2) अव्ययीभाव (3) तत्पुरुष (4) बहुव्रीहि (5) इन्द्रश्च ।	
प्रश्न-7- आधारस्त्र प्रकारको भवति । (1) औपलक्षिक (2) वैधायिक (3) आभिव्यापकश्च । (घ) भवन् भवतात् - भवतम् - भवत (ङ) शुष्मते - शुष्मते - शुष्मन्ति ।	

हस्ताक्षर

परीक्षा का नाम - पूर्वमध्यमा / उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम / द्वितीय

विषय..... विषय कोड..... माध्यम.....

कुल प्रश्न.....

समय - 3 घण्टा

पूर्णांक.....

निर्देश

प्रश्न क्रमांक	प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
(च) हरे: - हरे: - हरो	
(ख) रमा - रमया	
(ज) जघान - जघनुः - जघतुः ।	
प्रश्न - 7 स्त्री प्रत्ययानां निर्देशं यथा ।	
(1) मातुल + आनुक् + डीष् = मातुलानी ।	
(2) अय + आनुक् + डीष् =	
(3) क्षत्रिय + टाप् =	
(4) वृषल + डीष् =	
(5) सूर्य + डीष् (यलोपः) =	
(6) कृ + पुल + अक् + टाप् =	
(7) सर्व + अक्य + टाप् =	
(8) युक् + त्रिः =	
प्रश्न - 8 - दीर्घांतरायाः निर्देशस्य समाधानम् ।	
(1) उपदेशेऽन्त्ये हलिः स्यात् ।	
(2) प्रसक्तस्याऽऽदेशेन लोप संज्ञा स्यात् ।	
(3) तस्यै लोपः स्यात् । णादयोऽणाद्वाः ।	
(4) अन्त्येनता सहित आदिभ्यगानां स्वस्य च संज्ञा स्यात् । अण, इच-हल	
(5) ताल्वादिषु समागेषु स्थानेषु पूर्वभागे निष्पन्नाऽज्जुदात्तसंज्ञः स्यात् ।	
(6) ताल्वादिषु समागेषु स्थानेषु पूर्वभागे निष्पन्नाऽज्जुदात्तसंज्ञः स्यात् ।	
(7) उदात्तानुदात्तत्वे कर्णधर्मो समाहित्योत्थास्मिन् खोऽच् स्वरितसंज्ञः स्यात् ।	

हस्ताक्षर

प्राश्निक कोड क्र.....

पृष्ठ क्र.- 4

प्रश्न पत्र/आदर्श उत्तर

परीक्षा का नाम :- पूर्वमध्यमा / उत्तरमध्यमा, खण्ड-प्रथम / द्वितीय

विषय..... विषय कोड..... माध्यम.....

कुल प्रश्न.....

समय - 3 घण्टा

निर्देश

पूर्णांक.....

प्रश्न क्रमांक	प्रश्न के लिए अधिकतम अंक
	(8) तत्त्वादि स्थानमाभ्यन्ता प्रयत्नश्चेत्येतद्द्वयं यस्य येन उच्यते तन्मिथः सवर्णसंज्ञं स्यात्
प्रश्न 9	आस्योत्तरमपथा - (1) भिद + क्त = सु = भिन्ः (2) जी + क्त = सु = (3) शुष + क्त = सु = (4) पच + क्त, क = क्त + सु = (5) दृह + क्त = सु = (6) हि + क्त = सु = आम = (7) कु + क्त = (8) भिक्ष + क्त + सु =
प्रश्न 10	आस्योत्तरमपथा - (1) इरी इति = (2) विद्वोः पश्चात् = (3) यवुनानां वृद्धि = (4) शक्तिमनति क्रम्य = (5) चक्रण युगपत् = (6) पंच्यानी गंगानी समाहार = (7) कथाः यमुनयोः समाहार = (8) आत्मनि इति = (9) यूपायदरु = (10) राजः पुरुष =
प्रश्न 11	आस्योत्तरमपथा - (1) अश्वपतेः अपत्यम = (2) गृध्रपतेः अपत्यम = (3) पितृरपत्यम = (4) मादितेरपत्यम =

हस्ताक्षर

